

ALBERT JÓZSEF – KALOCSAI ADRIENN

A „Pokoli torony” – gettósodás Veszprémben

A szerzők tanulmányukban azt vizsgálják, hogy Veszprém egyik társasházában, a ma már „Pokoli torony”-ként emlegetett toronyházban – amely korábban egy nagyipari vállalat munkásszállójának épült – hogyan alakultak a lakhatási feltételek és az emberi viszonyok. A hipotézis szerint a mára kialakult helyzet egy gettósodási folyamat eredménye. A gettósodás szimptomáit öt tényező vizsgálatával próbálják megragadni: 1. kedvezőtlen lakáskörülmények, 2. Veszprémhez képest lényegesen rosszabb iskolázottság, foglalkoztatottság, jövedelem, 3. devianciák gyakoribb előfordulása, 4. társadalmi megbélyegzettség, 5. a lakásból kikerülés lehetőségének erős korlátozottsága. A szerzők úgy vélik, hogy gettó egyetlen nagy lakótömbben is kialakulhat. A vizsgálatot a veszprémi Hittudományi Főiskola hallgatóinak közreműködésével végezték el. Összesen a lakások kétharmadában (61 háztartás) készült kérdőíves felmérés, továbbá 30 mélyinterjú részben lakókkal, részben a „házzal” kapcsolatban lévő városi intézmények képviselőivel (orvos, rendőrség, családsegítő szolgálat stb.). A kérdőívekkel nyert adatokat összehasonlították Veszprém város adataival. A hipotézis igazolódott: a kezdetben szegénység alapú gettósodás etnicizálódott, és sokasodtak a konfliktusok a cigányok és a többségiek között. A mára kialakult helyzet javítására, kezelésére a szerzők alternatívát ajánlanak, az egyik radikális (felszámolás) mód, a másik egy fokozatos, összehangolt segítséssel alapuló út lehetne.

Bevezetés

2004. október közepétől különféle helyi és országos médiumok (Népszabadság, Napló, Veszprémi Hét, RTL klub és Duna Televízió) tudósításokkal ráirányították a figyelmet Veszprém egyik lakóházára, az ott élők problémáira. A közvetlen kiváltó ok az volt, hogy a gázszolgáltató vállalat a felhalmozott adósságra hivatkozva az egész épületben szüneteltette a

fűtést. A korai télben fáztak a lakók, és remény sem látszott arra, hogy a probléma hamar megoldódik. A társasház lakói közül különösen azok méltatlankodtak, akik rendszeresen befizették a közös költséget, amely tartalmazta a fűtés díját is. A Veszprém megyei Napló október 19-én a *Ki fizesse a számlákat?* című írásban részletesen ismertette a kialakult helyzetet.¹ A válság kezelésére összehívott önkormányzati szociális- és egészségügyi bizottság kibővített ülésén a szolgáltató üzemek képviselői elmondták, hogy a „lakóközösség” a Kögáznak 6,2 millió, és a Bakony Karszt Rt.-nek további közel 3 millió forinttal tartozik. Lévéen magánvállalatok, nem tudnak ingyen szolgáltatást nyújtani. Ekkor a lakóháznak az egyéb hatósági hátralékokkal együtt felhalmozott adóssága összesen 16 millió forint volt.

Az ülésen Gyimesi Károly, a szociális bizottság akkori elnöke az önkormányzati anyagi támogatást nehezítő tényezőnek vélte, hogy a lakások magántulajdonban vannak, míg az Esélyegyenlőségi Minisztérium megbízottja szerint „a társasházban élő több száz ember sorsa, a magántulajdontól függetlenül, az önkormányzat felelőssége is”². A Veszprémi Cigány Kisebbségi Önkormányzat elnöke kijelentette: a Házgyári úti probléma nem romakérdés, az adósok egy része nem cigány. A társasház intézőbizottságának elnöke, Tóth László az említett adósságok ismertett nagyságrendjét kifogásolta. Szerinte a Bakony Karsztnak nem három, hanem 1,8 millió forinttal, a korábban (2001 előtt) vizet és villanyt szolgáltató cégnek pedig nem öt, hanem hárommillióval tartozik a „toronyház”. Ezenkívül nem teljesítették fizetési kötelezettségeiket a liftkarbantartóknak (400 ezer), a ház ügyeiben eljáró ügyvédi irodának (495 ezer) és az ingatlankezelő cégnek (680 ezer) sem. Az ülésen a „veszprémi társadalom periferiáján élő emberek megsegítése érdekében” a szociális bizottság Asztalos István alpolgármester javaslatára kezdeményezte adósságkezelési rendelet elkészítését és a családsegítő szolgálat fejlesztését.

A Veszprémi Hét városi hetilap a „Gettó a XXI. században” című cikkében a bulvár sajtóban szokásos stílusban sorjázza az utóbbi évek eseményeit: „A közbiztonság Chicagót idézi. Előfordult, hogy a pizzás fiút kirabolták, a postás a 6. szintnél feljebb nem mert kézbesíteni, egy férfi a forgótáras pisztolyával »szerelte le« az őt megregulázni akaró, baseballütős fiataalt, az pedig a legnagyobb tragédia, hogy egy szipus lány kiugrott az emeleti »tárgyalóból«, s hogy egy férfit 53 késszurással gyilkoltak meg a tornacipőjéért.”³ Ekkor olvashatjuk először, hogy a kialakult helyzet eredménye egy gettószerű képződmény, amely az évek során alakult ki.

Pár hét múlva a Veszprém megyei Napló szerkesztősége a probléma megvitatására kerekasztal-beszélgetést hívott össze. A korábbi információk ismétlése mellett szóba került, hogy a lakók közül sokan segélyen élnek, így a közüzemi költségek fizetése komoly problémát jelent számukra.

Asztalos István alpolgármester „mentőövet” ajánlott fel a város vezetősége nevében: amennyiben a háznak sikerül megegyeznie a Kögáz-zal,

¹ Napló, 2004. október 19. 1. és 5. o.

² Napló, 2004. október 19.

³ Veszprémi Hét Nap, 2004. október 22.

a lakók „minden befizetett egy forintja mellé hozzátesz az önkormányzat egy további forintot, de maximum összesen 2,5 millió forintot”⁴.

Lohr József lakó ismertette javaslatát, amelyet eljuttatott a polgármesternek is. Szerinte az lenne a megoldás, ha az önkormányzat megvásárolná az épületet, s a lakók bérlőként élnének benne. Alternatívaként felmerült, hogy értékesítse az önkormányzat az épületet pályázat útján.

Vita kerekedett arról, hogy vajon tartós megoldást jelent-e az adós családok lakásainak elárverezése. Felmerült még a házhoz tartozó sportpálya értékesítése, ami átmenetileg tehermentesíthetné a házat. A költségeket fizetők ebben ellenérdekeltek, ők a rájuk eső összeget szeretnék megkapni. A helyzet bonyolult, s közben – mint Lohr József a beadványában írja – „az időzített bomba ketyeg, amely bármikor robbanhat és sok áldozatot követel”.

Az önkormányzat a szociálpolitika klasszikus dilemmájával került szembe. Ha kifizeti a ház adósságait, joggal merülhet fel Veszprém hasonló helyzetű lakosaiban, hogy akkor az ő terheiket is csökkentse. Milyen alapon húzzon határt, hogy kinek segít és kinek nem? Hogyan hatna egy ilyen döntés a helyi társadalomra? Tudnak-e, akarnak-e a veszprémi polgárok ily módon szolidaritást vállalni velük? A Veszprém megyei Naplóban közölt sms-ek szerint a lakosság hangulata kevés bizakodásra ad okot. Néhány idézet: „Sokan szeretnénk, ha a rezsinket kifizetné valaki! Ideje volna a másokon való élősködésnek véget vetni.” ... „Uraim, hölgyeim! Ideje lenne elmenni dolgozni. Nem az Önkormányzatnál segélyért sorban állni! A környéket tartsátok rendben és ne másra várjatok”.⁵

A kutatás célja és módszerei

Ezek az előzmények motiváltak bennünket arra, hogy a Veszprémi Érseki Hittudományi Főiskola harmad éves szociális munkás hallgatóinak tartott szociális kutatás stúdium keretében a 2004/2005-ös, majd a 2006/2007-es tanévben a Házgyári út 1-ben élők körülményeit, helyzetét kutassuk.

A legfontosabb kérdésünk annak a vizsgálatára, hogy valóban gettósodás jött-e létre.

Ehhez tisztáznunk kell, hogy mit jelent ez, mit tekintünk gettónak.

Az olasz ghetto elnevezés eredetileg szegénynegyednek jelentett, majd a 16. századtól a zsidók által lakott városrészt nevezték így. A gettókat egyfelől a közös életmód és a közös gazdasági-kulturális társulások, szervezetek tartották össze, másfelől ezt a mindenkori hatalom is kihasználta ahhoz, hogy kisebbségek kényszerlakhelyeként jelölje ki.⁶

Az amerikai nagyvárosokban elsősorban a feketék lakta, slumos városrészek, illetve a kínai negyedek jelentették a gettót. Európában a második világháború idején a zsidók és cigányok számára kényszerlakhelyként kijelölt, szigorúan őrzött katonai területet nevezték így. Újabban egyre többet olvashatunk a szociális gettókról, amelyek nem csupán városokban

⁴ Ki fizet a végén és ki fázik (rá)? Napló, 2004. november 12. 5. o.

⁵ Napló, 2004. november 13.

⁶ <http://WIKIPEDIA..ORG/WIKI/Gett%C3B3>

találhatók.⁷ A szociális gettósodás gyakran etnicizálódik, nálunk, Magyarországon főleg a cigány népesség erős túlreprezentálódásával. Pejoratív fogalom, az anyagi és társadalmi hátrányok halmozódását, a kedvezőtlen helyzetbe való beszorulást, a kitörés gátoltságát jelenti. Leszakadó falusi térségekre is alkalmazzák (Cserehát, Ormánság). A szegregáltsággal, leszakadással, a társadalmi kirekesztődéssel rokon vagy együtt járó jelenség.

Ferge Zsuzsa a gettósodást alapvetően térbeli kirekesztésként definiálja.⁸

A gettósodásnak véleményünk szerint a következő dimenziói, szimpptomái azonosíthatók:

- a lakáskörülmények szűkössége, alacsony komfortja, slumossága;
- a viszonyításul szolgáló település(rész)hez képest lényegesen rosszabb anyagi, egzisztenciális helyzet (jövedelem, iskolázottság, foglalkoztatottság, eladósodottság);
- deviáns viselkedésformák gyakorisága (alkoholizmus, kábítószerfüggés, öngyilkosság, mentális betegségek);
- társadalmi megbélyegzettség/minősítés;
- lakóhely változtatás, a „kikerülés” lehetőségének erős korlátozottsága.

Feltételezésünk szerint gettó egyetlen, nagy lakótömbben is kialakulhat.

Arra törekedtünk, hogy minél pontosabban definiáljuk a problémát, kiderítsük, hogy valóban gettósodási folyamat zajlik-e, hogy az milyen jellegű, és miként vélekednek helyzetükről a közvetlenül érintettek, a lakók. Kérdés volt számunkra, hogy miért és hogyan halmozódott fel a háztartások adóssága, kik fizetnek vagy nem fizetnek lakásuk után közös költséget, milyen értékek, ideológiák „vezérlik” magatartásukat, viselkedésüket. Honnan rekrutálódott a ház társadalma, s jelenleg milyen mobilitási lehetőségeik, szándékaik vannak? A szegénykultúra milyen jellemző jegeit hordozzák?

A kérdőívvel a következőket próbáltuk megtudni:

- kik laknak, mennyien laknak a házban;
- milyen az itt élők demográfiai összetétele (nem, életkor, családi állapot, háztartások/családok összetétele);
- iskolázottság, foglalkoztatottság, jövedelem szerinti megoszlás;
- milyen körülmények között élnek; milyenek fogyasztási szokásaik;
- milyen az egészségi állapotuk, mekkora a különféle devianciák előfordulása;
- mennyi tartozásuk van, és milyen okból nem tudták (vagy nem akarták) fizetni a közüzemi díjakat és/vagy egyéb fizetési kötelezettségeiket;
- milyen további gondokkal küszködnek, miben szenvednek hiányt, és ki, hogyan tud segíteni nekik a problémáik kezelésében;
- melyek a ház legfontosabb közös gondjai;

⁷ Lásd többek között Ladányi János: A buldózeres városrekonstrukciótól a szociális gettóig, Tódor János: Gettó-Magyarország c. írásait.

⁸ Ferge Zsuzsa: A társadalom pereme és az emberi méltóság. Esély, 2000. 1.

- honnan és mikor érkeztek, hova tartanak, mik a szándékaik.

A kérdőív mellett a hallgatók személyes tapasztalatokat is gyűjtöttek, megfigyeléseiket írásban összegezték. Interjúkat készítettünk a ház lakóival kapcsolatban álló, különféle szolgáltatást nyújtó intézményekben, szervezetekben dolgozó személyekkel (rendőrség, családsegítő, gyermekjóléti szolgálat, postás, orvos, védőnő, iskola ifjúsági felelőse, Veszprém Megyei Területi Gyermekvédelmi Szakszolgálat, a ház intézőbizottságának elnöke). Továbbá igyekeztünk feldolgozni a fellelhető dokumentumokat, újságcikkeket, az Állami Népegészségügyi Tisztiorvosi Szolgálat (ÁNTSZ) és az ombudsmani vizsgálat tapasztalatait, a házzal kapcsolatos, a Naplóban megjelent sms-eket.

A 2004/2005. tanév során (február 20-tól április 20-ig) 61 háztartásban vállalkoztak a kérdőívek kitöltésére. A vizsgált háztartásokban összesen 134-en laktak. A nyílt válaszmegtagadók aránya viszonylag nem volt magas (8 %), de voltak lakások, amelyekről nem lehetett eldönteni, hogy lakják-e, vagy csak nem nyitnak ajtót. A 2005/2006. tanévben néhány mélyinterjút készítettünk a társasházban, s ezzel párhuzamosan történt a lakókkal kapcsolatban álló egyéb személyek megkérdezése. Összesen 30 mélyinterjú készült.

Életképek

Néhány olyan jellemző megfigyelést adunk közre, amelyek a Házgyári út 1-re vonatkoznak, az ott élők helyzetére, problémáira.

„A folyosóra érve sok meglepetés nem várt. Sötét folyosók, lezárt közvécék... A falon szabadon futó kábel, foglalattal. A folyosó végén egy sötét, koszos ablak mellett invitáltak a lakásba. Először egy nappaliként és konyhaként funkcionáló, frissen festett, narancssárga falú helyiségbe léptünk. Itt volt tv, hifi, mikró, virágok, túlnyomórészt élénk színű művirágok, az elmaradhatatlan Krisztus a kereszten mintájú falióra. A rendezettség és tisztaság arra utalt, hogy a lakók mindent megtesznek, hogy élhetővé tegyék a lakást. A néni büszkén mutatta, hogy a lányánál van vezetékes víz, külön WC-jük és bojlerjük is van. Az ágyon vastag, óriási piros rózsafejet ábrázoló szőrmetakaró volt, új bútor, számítógép, kb. száz CD. A plafonon égszínkék csilingelők, szélcsengők sora lógott. A néni elmondta, hogy a veje zenész, unokája is az szeretne lenni, tíz éves, eminens tanuló a Dózsa iskolában.” (Balogh Péter szociális munkás hallgató feljegyzése)

„A körülmények a Házgyári út 1-ben nagyon rosszak. Sokan küszködnek anyagi problémákkal is. Egy alkoholista anyuka van a házban, aki nem táplálja megfelelően a gyermekét. A férje meghalt a gyermek megszületése előtt, a magzat megtartására a rokonok beszéltek rá, azonban a nevelésben nem segítenek neki, egyedül kell boldogulnia. Talán ezért is lett alkoholista... Az általam gondozott kismamák közül egy személy nem dohányzik, a többi mind dohányos. Gyakori a fejtetű. A ház velejárója a visszahúzás. Aki itt lakik, a legtöbb esetben nem tud kiszakadni innen... A fűtés igen nagy probléma, nemcsak a gyermekek és az idősek számára, de az egészséges felnőtteket is megviseli. Nem beszélve arról, hogy a penész is nagyon könnyen kialakul, ami szintén egészségtelen.” (Részlet az S. Veronika védőnővel készült interjúból. Kakuk Benigna, 2007)

„A kérdőíves felvételek során szinte minden alkalommal elkeseredettséggel és tehetetlenséggel szembesültem. Nem látnak kiutat a helyzetükből, és nem találnak megoldást a ház helyzetére sem. Általában leginkább a beköltöztetett romákat okolják a ház helyzetének leromlásáért. A lakók félnek, sötétedés után már nem mernek kimenni a folyosóra, még azok

MAGYAR VALÓSÁG

sem, akiknek nincs a lakásában mellékhelyiség. Napközben sem szívesen nyitják ki az ajtót, kulcsra zárják még akkor is, amikor otthon tartózkodnak. Egyik alkalommal, amikor kérdőíveztünk a házban, két rendőr ment valakihez. Folyamatosan rádión tartották a kapcsolatot a rendőrséggel, ennyit az ottani biztonságról.” (Szilágyi Mónika feljegyzése, 2007)

„Kétségtelen, hogy a bűnözés azon a területen koncentrálódik. A főbb bűnözési területek mind megtalálhatók. Szípuzás, kábítószer-fogyasztás, szexuális szolgáltatás nyújtása, játékgépezés, családi veszekedés, testi sértés stb. Az ok a pénztelenség, munkanélküliség, a lecsúszott egzisztenciák jelenléte. Amíg szétszórtan éltek, ismertünk minden lakót, de itt nem látható át, hogy ki hol lakik. ... Csak akkor léphet fel a rendőrség, ha megfelelő jogalap van, amit a bíróság kivizsgál. A feljelentéseket gyakran visszavonják. Fel kellene vállalni, különben a randalírozók úgy érezhetik, hogy bármit megtehetnek... Alacsony komfortú szociális lakásokat kellene adni a város különböző részein. De szétszórvva őket még több embert érintene, és kérdés, hogy tolerálná-e a lakosság. Felvállalná-e a polgármester? (Részlet az R. István bűnügyi osztályvezetővel készült interjúból, Albert – Kalocsai, 2007)

„A toronyház újratelemi lakóit. A gyermekorvosnő világitott rá a legnagyobb problémára, aki már húsz éve látja el a körzetet. Megfigyelte, hogy az ott felnövő fiatalok eltávolulnak a szüleiktől, szomszédoktól a deviáns magatartásmintát, s erre a furcsa életmódra szocializálódnak. Nekik sem lesz fontos a tanulás, hiszen megszokják a tehetetlenséget, ezáltal kitörési próbálkozásaik is megszűnnek. Mintát kellene adni nekik arra, hogy hogyan élnek mások. Lássák, hogy nemcsak az a viselkedés, vagy életforma létezik, amit a házban látnak... El kell érni, hogy akarják a változást, akarjanak egy tartalmasabb életet.” (Szilágyi Mónika feljegyzése, 2007)

Lakáskörülmények

Az épület története és a lakók rekrutációja

A Házgyári út 1. tízemeletes épülete munkásszállónak épült az 1970-es években, akkor, amikor az állami lakásépítési program meghatározóan a gyári technológiával előállított lakásokra támaszkodott. A munkásszálló fénykorában igényes lakhatási feltételeket biztosított lakóinak, liftekkel, étteremmel, saját művelődési otthonnal, portaszolgálattal rendelkezett. Sorsa a nagyvállalat (Veszprém Megyei Állami Építőipari Vállalat) sorsával együtt fordult kedvezőtlené. A nyolcvanas évek közepén egy csődeltárás során felszámolták. A rendszerváltáskor még állami tulajdonú épület az Ingaforg Rt. tulajdonába került, a résztulajdonosok a megyei önkormányzat, a Honvédség és a Magyar Posta voltak. Ezt követően privatizálták, magánszemélyek megvásárolták az üzletrészeket. Kezdetben az épület egy részét irodaként, egy másik részét szállodaként, a harmadikat lakásként használták.

Először garzonházzá akarták átépíteni, de végül megfelelő átalakítás nélkül olyan olcsó lakásokká változtatták, amelyek előlegezték a későbbi problémák kialakulását. „Nem volt tiszta, világos közműrendszer, a Bramacnak számlázták (olykor túlszámlázták) az áramot, náluk volt a főmérő, amelyből viták lettek. Ugyanez volt a vízhálózattal és a fűtéssel is. Nem lehetett a nem fizető lakásokat leválasztani, a költséget az egész házra terhelték.” (Tóth László, a Házgyári út 1. társasház felügyelő bizottságának elnöke, Albert – Kalocsai 2005)

Az első lakók többnyire olyan nyugdíjasok voltak, akik a korábban jól felszerelt városzéli épületet megfelelő, csendes helynek vélték békés

öregkorukra. Az egyik kérdezőbiztos hallgató jegyezte fel a következőket. „A második kérdőívet egy idős hölgygel készítettem, aki nagyon kedves volt. A férjével ketten élnek azóta, amióta elsőként beköltöztek. Eléggé el volt keseredve amiatt, hogy idáig kellett eljutniuk. Mesélt arról, hogy milyen más volt ott az élet, és érződött a szavaiból, hogy mennyire szerették ezt a helyet, és hogy fáj nekik a mostani állapot. A lakásuk otthonos volt és tiszta.” (Szilágyi Mónika, 2007)

Ebben az első időszakban egyedülálló fiatalok is érkeztek, a lakhelyet az önállósodás első lépcsőjének tekintették. Néhányan állami gondozottak voltak korábban, s a kapott életkezdési támogatásból csak erre futotta. Vannak olyan lakók is, akik a hajléktalan létből kapaszkodtak ide fel, s ez számukra emelkedést jelentett. A fiatalok közül néhánynak sikerült kimenekülnie. De közülük azok, akik még itt laknak, szinte kivétel nélkül fizetik a közös költségeket, a közüzemi díjakat, nekik nincs tartozásuk.

A beköltözők másik csoportja többnyire Veszprémből, a lakótelepekről érkezett, akiknek a lakását elárverezték, és csak annyi pénzük maradt, hogy itt vegyenek egy „szobát”, vagy mert nem tudták fizetni korábbi lakásuk rezsiköltségét. Olyan lecsúszott egzisztenciák, akik valaha jobb napokat láttak, de válás vagy alkoholizálás miatt már csak egy ilyen színvonalú, olcsó lakást tudtak vásárolni maguknak. Ők azok, akiket a lakóbi-zottsági elnök így jellemezett: „ők régóta hol fizettek, hol nem, de legalább nem rongáltak”.

Harmadik csoportként említjük azokat, akik a városközpont rehabilitációja kapcsán lakás nélkül maradtak vagy átmenetileg vidéki telepü-lésekre költöztek, s onnan érkeztek, közöttük több cigány család is volt. Ők korábban a Jókai, Toborzó, Eszterházy és Szent István utcában bérlő-ként vagy jogcím nélküli, ún. önkényes lakáshasználóként laktak, akiket a Veszprém Városi Polgármesteri Hivatal kártalanított, a bérleti jogviszony közös megegyezéssel történő megszüntetésekor.⁹

Hogyan történt a kártalanítás? Az önkényesek, ha fél évnél keve-sebb ideig laktak az önkormányzati lakásban, egy félevesi lakbér össze-gét kapták, 60 ezer forintot. Hároméves időtartamra 300–500 ezer forin-tot fizettek nekik. A bérlők egyedi elbírálás alapján általában 2–3 millió forinthez jutottak, ami elegendőnek látszott a békés, „rossz szájíz” nélküli kiköltözéshez. Náluk feltétel volt, hogy vegyenek ingatlant és mutassák be az igazolást a lakásügyi osztályon. A 150–200 családot érintő rehabilitá-ció s kiköltözés különösebb konfliktusok nélkül zajlott, csupán két család „gondolkodott sokáig”, egyébként mindenki belement az „üzletbe”. Pár év múlva a veszprémi cigány önkormányzat vezetője az eljárás miatt fel-jelentést tett, de a minisztérium az önkormányzatot nem marasztalta el, a kártalanítást jogszerűnek ítélte. A veszprémi példa más városi önkor-mányzatoknak is tetszett, „Veszprém etalonná vált, ahol konfliktusok, különösebb botrány nélkül megvalósították a rehabilitációhoz szükséges kiköltöztetést. A családok többsége cigány volt.” (A veszprémi Polgár-mesteri Hivatal lakásügyi referensének közlése.)

⁹ Ezek az utcák a városközpont közvetlen közelében, a Vár körül helyezkednek el, elhanyagoltságuk, slumosságuk rontotta a városképet, felújításukra a bennük lakók nem voltak képesek anyagi források híján. Az ingatlanokat az önkormányzat olyan vevőknek (többnyire vállalkozóknak) adta el, akik vállalták a felújítást.

Érdeemes idézni az egyik volt önkormányzati képviselőt, aki a rehabilitációról írta: „... az épületek rendkívül rossz állapotúak voltak, sok lakóval, akik a társadalom periferiáján éltek. Már a kezdet kezdetén látszott, hogy a bérlők elköltöztetése lesz a program legkritikusabb pontja, hiszen a cigány lakosság kiköltöz(tet)ését mindig élénken figyeli a sajtó. A botrányt megelőzendő, a polgármesteri hivatal munkatársai felmérték a lakók hozzáállását, és arra jutottak, hogy megfelelő lelépési díj fejében a bérlők önként hajlandók elköltözni, vagyis a bérleti jogviszonyt közös megegyezéssel megszüntetik.”¹⁰

A képviselőasszony a rehabilitációt (1999–2001) sikeresnek értékeli, büszke arra, hogy részese lehetett. Mérlegében a nyertes vállalkozók mellett, a vesztesek között említi a kiköltöztetett családokat. „A döntés vesztesei – bár lehet, hogy ők nem érzik magukat annak – a kiköltöztetett családok. Az egy összegben kifizetett díjból kevesen tudták megoldani lakhatási problémájukat, és mára nehezebb helyzetbe kerültek, mint a kiköltözés előtt voltak. Erről ugyan soha nem készült hivatalos feljegyzés, csak a veszprémiek elmondásából ismertek a történetek. Szintén nem hivatalos forrásból származik az a gondolat, hogy az érintett kb. 70–80 család elköltözésével jelentős szociális segélyek kifizetése alól is mentesült Veszprém.”¹¹

Felmerülhet a kérdés, hogy a továbbiakban mi történt ezekkel az emberekkel. A lakásügyi hivatal munkatársa szerint közel egyharmaduk, akiknek volt munkaviszonya és felvehetett kölcsönt, lakást vásárolt Veszprémbe. A többség a környék kisebb városaiban vagy községeiben vett ingatlant, általában a kapott összegnél kevesebért. Voltak, akik még autót is vásároltak, és a megmaradt összeget felélték. A falvak nem bizonyultak szerencsés választásnak, általában nem találtak megfelelő munkahelyet, és a helyi szociálpolitika sem nyújtotta a Veszprémbe megszokott lehetőségeket. Hamarosan többen visszatértek Veszprémbe, egy részük számára „második állomás” volt a Házgyári út 1.

Honnan érkeztek a lakók és hol éltek korábban?

Felmérésünk szerint a többség Veszprémbe élt a beköltözést megelőzően is, egyharmaduk pedig főleg Veszprém környéki településeken, Várpalotán, Hajmáskéren, Balatonfüreden, Öskün. Néhány ember távolabbi városokból, például Székesfehérvárról, Nagykanizsáról, Tatabányáról érkezett. A veszprémiek főleg lakótelepeken éltek, a vidékről beköltözők (vagy itt is – ott is élők) közül pedig sokan (13 válaszadó) több, legalább 5-6 kisebb Veszprém környéki településen laktak korábban. Voltak néhányan, akik rögtön a Házgyári úton „kötöttek ki”, mások előbb albérlettel próbálkoztak, vagy a szüleikhez költöztek vissza.

A beköltözés előzményeként többen (14 fő) említették a válást.

A beköltözést megelőzően a megkérdezettek csaknem fele többféle

¹⁰ Vereczki Adrienn: A vár alatti utcák rehabilitációja Veszprémbe. Comitatus 2003, XIII. évfolyam 7–8. szám 170.

¹¹ Vereczki Adrienn i. m. 172.

lakhatással rendelkezett (pl. élettársnál, rokonnál, albérletben, szüleinél, munkásszállón stb.). Ezeket sűrűn váltogatták, tulajdonképpen gyakran a hajléktalanság elől menekültek.

Hét, általunk vizsgált háztartásról egyértelműen kiderült, hogy a városrekonstrukció kapcsán, a körülményeiről hírhedt Jókai, Toborzó és az Eszterházy útról költöztek ki ide.

Önállósulni vágyott és ezért költözött a házba hét fiatal. Néhány személy (5 fő) a szüleivel élt azok haláláig, és az örökségen testvéreivel osztozkodva került sor a lakásváltásra. Ketten a büntetés-végrehajtási intézetből szabadultak, egy fiatal nevelőszülőktől költözött ide.

Az utóbbi években felerősödött az érzés, hogy innét el kell menni, mert maga a lakhely is stigmatizál. Munkakeresésnél „rossz pontnak számít”, ha kiderül valakiről, hogy itt lakik. Aki teheti, elmenekül, de a többség tudja, hogy erre nincs lehetősége. Az újabb beköltözők szegények, kiszolgáltatottak, köztük néhány család már megyén kívüli.

A Házgyári út 1. a mára már elhíresült „Pokoli torony,” a „kis Chicago” Veszprém város vérkeringéséből kulturális és szociális szempontból kiesik, a település periferiáján, az ott húzódó ipari területen található. A „Pokoli torony” elnevezés egy lakástűz után terjedt el, a postás szerint ő használta először az épületre. (Südi Andrea és Vései Zita interjúja, Veszprém, 2007). Az épület közelében nincs más lakóház, közintézmény, iskola. Mellette irodaházak, raktárépületek, üzleti és könnyűipari létesítmények sorakoznak. Közvetlen közelében forgalmas út halad. Az út túloldalán egy bevásárlóközpont és egy étterem található. A ház alagsorában presszó, a Piros hetes üzemel. Hétvégeken a közelben működik a „lengyel piac”. Az épület előtti parkolóban rozzant autók, az épületen magán lommal, parabola-antennákkal, gázpalackokkal teli erkélyek látványa tűnik szembe, és a „Restaurant” felirat ütött-kopott, megmaradt betűtöredékeit élvezhetjük.

A bejáratnál sűrűn zajlik az élet, asszonyok és férfiak beszélgetnek a huzatos, barátságatlan, szándékosan megrongált helyiségben. A mennyezeti világító testek egy részét lelopták, a bejárati ajtó kitörve („berúgták”), a tavaly festett fal összekeverve. A liftajtó lezárva, a felvonó évek óta nem üzemel. A lépcsőfeljárón érdemes óvatosan haladni, nehogy valamibe belelépjen az ember. Az első két emelet folyosói rendezettebbek, jobb állapotúak, ám ahogyan haladunk felfelé, emeletről emeletre rosszabbak a körülmények. A hosszú folyosók végén a piszkos ablakok épp hogy beengednek egy kis fényt. Egyébként sem könnyű eligazodni, a legtöbb ajtóról ugyanis hiányzik a szám és a névtábla. A folyosók mindegyike lomtár, és napközben rendszerint itt játszanak a gyerekek. Olykor hosszú ideig kisüzemi tevékenység zajlik a folyosókon: itt szerelik össze a háztartási gépek alkatrészeit. (A „leleményes” megbízó így nem csupán a be nem jelentett munkabérek járulékait, hanem a munkavégzés helyiségének rezsijét is megspórolta.)

A közös mellékhelyiségek használatát (WC-ket, zuhanyozókat) kezdetben felosztották a lakók között. Ma már, „hogya a dühösebbje kárt ne tegyen”, többet lezártak ezek közül. Mivel a vízellátás nem folyamatos (ezt a vízkorlátozást az ÁNTSZ-vizsgálat is helytelenítette) gyakorlatilag

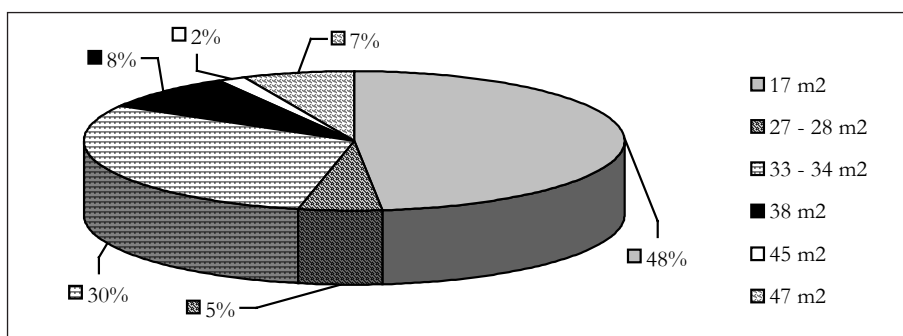
MAGYAR VALÓSÁG

használhatatlanok.¹² Előfordul, hogy az ürüléket újságpapírba, zacskóba csomagolva kidobják az ablakon. A működésképtelen vécék használata szintén elfogadhatatlan, ráadásul közegészségügyi szempontból kimondottan veszélyes.

A lakások mérete, felszereltsége

A megkérdezett háztartások csaknem fele (48,3%) a legkisebb méretű, 17 négyzetméteres lakófülkében él, közel egyharmaduk (30%) 34–35 négyzetméter nagyságú lakásokban. A legnagyobb méretű lakás, amellyel felmérésünk során találkoztunk, 47 négyzetméter alapterületű. (Mindössze négy ilyen háztartással találkoztunk.) A lakások növelésének hozzácsatolásos, „bekebelező” módja, úgy tűnik, a gettóknak meglehetősen általános.¹³

1. ábra A megkérdezettek lakásainak nagysága

A lakások mérete és a bennük élők száma között nem találtunk összefüggést. A több gyermekes, illetve a nagyobb létszámú háztartások közül körülbelül ugyanolyan arányban éltek 17 négyzetméteren, mint az egyedülállóak, és a „nagyobb” méretű lakásokon is egyforma arányban osztoztak a különböző nagyságú háztartások.

A vizsgált 61 lakás 16,6 százaléka (10 háztartás) nem rendelkezik vízzel. Ők többnyire a jó szomszédsági kapcsolatuknak vagy a házban élő rokonoknak köszönhetik, hogy valamilyen mértékben mégis ki tudják elégíteni mindennapi vízigényüket.

A villany csupán két háztartásban hiányzott, ám több esetben láttuk,

¹² Az Állami Népegészségügyi és Tisztiorvosi Szolgálat Veszprém városi Intézete 2004. augusztus 17-én kelt levelében felszólította a Házgyári út 1. szám alatti társasház intézőbizottságának a vezetőjét, hogy szüntessék meg a vízkorlátozást, hogy a „közvetlen járványveszély elkerülése érdekében lehetővé váljon a közös WC-k rendeltetésszerű használata.”

¹³ A hírhedt budapesti Illatos út menti Dzsumbujban ugyanezt a gyakorlatot folytatják a lakók, megveszik vagy elfoglalják a szomszéd szobát vagy minilakást. Lásd erről bővebben Kecskés Éva Dzsumbujisták c. könyvét. Szociális Szakmai Szövetség, Budapest, 2005.

hogy az áramot nem „saját jogon”, hanem a szomszéd lakásból használják.¹⁴

Állandó fűtésszolgáltatással egyik lakás sem rendelkezett, felmérésünk első időszakában. Ekkor történt, hogy a Kögáz a felhalmozott adósságra hivatkozva megszüntette a gázszolgáltatást, a háztömb fűtését addig központi gázkazánnal biztosították. De az olajfűtés beindítása után is sokan panaszkodtak, hogy hol van fűtés, hol nincs. Ezt mi magunk is tapasztaltuk. Egy-egy lakás fűthetősége a radiátorok állapotán is múlhatott. A megkérdezettek több mint fele (56,6 %) állította, hogy nincs fűtés a házban. Ők mindannyian valamilyen más megoldással (villanykályhával, hőszigeteléssel) próbáltak meleget biztosítani.

Főzni elvileg villanyal lehet, gázpalackot tilos használni, ennek ellenére sokan, a megkérdezetteknek a fele rendszeresen ezt használja. Vezetékes vagy mobil telefonnal a háztartások 86,6 százaléka rendelkezik.

A háztartások csaknem felében (29-ben) egyáltalán nincs WC, és tízben (16 %) mosakodási lehetőség sincs.

A lakásban élés jogcíme

A lakásokban tartózkodás minőségének, jogcímének megismerése fontos lenne, de ez csak részben sikerült. Valószínűnek tűnik, hogy a bennünket nem fogadó, elutasító lakók között nagyobb az albérlők aránya, mint a felmérték között. Lehet, hogy a tulajdonosok kérték (vagy megtiltották), hogy ne szolgáltatassanak adatokat, ne adjanak információt a lakásról. Az albérlők után adózni kellene, de tudomásunk szerint a házból senki sem adózik.

Az általunk megkérdezett lakók többsége (78,6 százalékuk) saját tulajdonukban lévő lakásban él, 15,5 százalékuk albérletben. (Hárman nem válaszoltak, egy fő pedig szívességi lakónak számít.)

Általános gettójelenségnek tűnik az is, hogy pontosan nem lehet tudni, hányan élnek a lakótömbben. Lényeges a különbség a társasház és az önkormányzat lakónyilvántartó részlegének adatai között. A folytonos változásnak és bizonytalanságnak egyrészt a nagymérvű befogadás az oka (főleg a cigányoknál), másrészt az, hogy a változásokat nem regisztráltatják. Gyakran még a tulajdonváltást sem vezetetik át. (Tóth Lászlónak, a társasház felügyelő bizottsága elnökének a közlése.)

¹⁴ Azok, akiknek a nem fizetés miatt kikapcsolták az áramszolgáltatást, gyakran a szomszédoktól átkötött vezetékéről nyerik az áramot, azzal világítanak, üzemeltetik a tévét. De a rendőrségen elmondták, hogy olykor megcsapolják a folyosón futó vezetéket is, ami rendőrségi ügy lett.

*A háztartások száma, a megkérdezett háztartások lakóinak
nem és életkor szerinti összetétele*

A vizsgált ház lakásairól és lakóiról csak megközelítő adatokat tudtunk összegyűjteni. A lakásokban a lakók száma fluktuál, rokonság és ismerősök, barátok, be nem jelentett élettársak nehezítik a számbavételt.

A társasház felügyelőbizottságának elnöke, Tóth László szerint 2006-ban összesen 179 lakás („A betét”) volt az épületben, de ebből 25 a harmadik emeleten (ahol régebben a Gyermekek és Ifjúságvédő Intézet működött) nincs kiadva, ezeket a tulajdonos irodákként szerette volna hasznosítani. Vannak családok, akik több ingatlan is rendelkeznek, amelyeket albérlőknek adtak ki. Körülbelül 140 lakásingatlan lehet megközelítően száz tulajdonos nevében. Pontosán nem tudtuk felmérni, hogy hány albérlő lakik a házban, noha készültek interjúk albérlőkkel is. A bérleti díj havi 5–15 ezer Ft, ezek a város legolcsóbb albérletei. Olyan albérlőnél is jártunk, aki csak akkor fizet, ha idény van és foglalkoztatják, ezek a tavaszi, nyári, kora őszi időszakok. Vannak olyan tulajdonosok is, akik nem ebben a házban élnek, vagy még a városban sem. Találkoztunk néhány ott élő nyugdíjossal, akik szintén vásároltak ingatlant, amelyet kiadnak albérlők számára.

A veszprémi Polgármesteri Hivatal lakónyilvántartása szerint az e címre bejelentett lakók száma 2007 októberében 173 fő volt. Ebből állandó bejelentett lakcímmel rendelkező 160 fő, 13 pedig ideiglenes jelleggel bejelentett személy. Az általunk vizsgált 61 háztartásban összesen 134-en laktak, ez a bejelentett lakók valamivel több mint háromnegyede (77%).

A háztartások lakóinak egyötöde 18 év alatti. Valamivel több mint kétharmad rész (68,6%) a 19 és 60 év közötti aktív korú, és tíz százalék a 60 év feletti aránya. A legnépesebb korcsoport az 51–60 éveseké, valamint a 19–30 év közöttieké.

Az aktív korúak körében valamivel többen vannak férfiak. A 60 év feletti aránya mindkét nemnél 11%, ezen belül a 70 év feletti négy személy közül csupán egy volt férfi.

A Házgyári út 1-ben élők életkori megoszlása hasonló Veszprém város teljes népességének megoszlásához. A közhiedelemmel ellentétben a gyermekek aránya szinte azonos, a 14 éven aluliak aránya a városban is és a vizsgált házban is 16 százalék. A Házgyári út 1-ben sokan élnek gyerek nélkül, néhány családban viszont sok gyermeket találtunk.

A háztartások nagysága és az együttélés jellege

A felmért háztartások nagysága és összetétele változatos képet mutat. A legjellemzőbbek az egyszemélyes háztartások (a háztartások közel fele, 42,6%), de szintén sokan (29,5%) élnek ketten együtt, ebből tizenkét pár élettársi-házastársi kapcsolatban, öten a gyermekükkel, egy háztartásban pedig két férfi. A háztartások 18 százalékában hárman élnek együtt, közülük a legtöbben kiskorú vagy nagykorú gyermekükkel. Négytagú családot hármat (5%) és további három olyan családot vizsgáltunk, akik valóban túlszűfoltan (egy-egy lakásban 6, 8 és 13 fő), szinte egymás hegyén-hátán kénytelenek élni.

Összehasonlítva a felmérés során gyűjtött adatainkat a veszprémi háztartások adataival, megállapíthatjuk, hogy az egyszemélyes háztartások aránya jelentősen eltér, a Házgyári úton a háztartások közel fele (42,6%) ilyen, míg a városban alig 30 százalék. Lényeges különbség az is, hogy a városban kevesebb a 6 fős és annál nagyobb háztartások aránya (1,5 versus 4,8).

Egészségügyi helyzet

Higiénia

Közegészségügyi és járványügyi szempontból komoly veszélyeztetettségben élnek még azok a lakók is, akik egyébként saját WC-vel, mosakodási lehetőséggel rendelkeznek. A közlekedő helyiségek higiénés állapota „normál” lakóházakban élők számára nehezen elképzelhető. Rendszeres a kutyaürülék a lépcsőn, véres tamponok sora a radiátoron, emberi hányadék a folyosó megviselt linóleum padlóján. A ház tisztasági állapota erősen kifogásolható. Egy korábbi tisztiorvosi hivatali vizsgálat anyagából idézzük a következőket: „A falak szennyezettek, a tisztasági fertőtlenítő meszelésük, festésük évek óta nem történt meg. A takarítatlan helyiségekből erős bűz árad... Az épületben elszaporodtak a legyek, a különféle rovarok és rágcsálók. A közös helyiségekben, lépcsőházakban végzett rovar-, rágcsálóirtás nem lehet elég hatékony, mivel az épület honvédségi tulajdonban lévő, 9. emeletén, valamint a lakások nagy részében az irtás rendszeresen elmarad... A lakóépület körül a terület ugyancsak szeméttel, háztartási hulladékkal, emberi ürülékkel szennyezett. A szemetet a lakók az ablakokon dobják ki... A lakóépület 145 lakásából jelenleg csak 69 lakás rendelkezik vezetékes vízzel. A lakószintenkénti közös mosdó és WC helyiségek egy részében sincsen a víz bevezetve, vízellátás hiányában nem tarthatók tisztán.” (Részlet az ÁNTSZ tisztiorvosi szolgálat jegyzőkönyvéből.)

A lakók egy része lomtanítások alkalmával összegyűjtött, vagy innen-onnan guberált tárgyakkal keresi a kenyerét. Ezek a holmik nem csupán a szennyezettségük miatt jelentenek veszélyforrást, de sérült elemei és elhelyezési módjuk a sötét folyosókon (pl. szilánkos képcső, rozsdás-kiálló szögek, törött lábú, borulékony, nehéz bútorok, háztartási gépek, hegyes végű, ócska vasak) nemcsak a felnőttek, hanem a közlekedőkben játszó gyermekek számára is balesetveszélyesek. A gyerekek játszótérnek használják ezeket a helyiségeket. A legközelebbi játszótér meg lehetőségen messze van.

A saját WC-vel, mosdási lehetőséggel nem rendelkező személyek és családok még fokozottabban ki vannak téve a fertőzésveszélynek. A közös mellékhelyiségek némelyikén nincs, vagy hiányos az ajtó, a deszka törött, a WC-kagyló a folyamatos használat ellenére nincs leöblítve, talán hónapok óta. Többen nem is mennek a közös illemhelyre, hanem egy vödört, zacskót, befőttes üveget használnak erre a célra.

Egészségi állapot

A Házgyári út háziorvosa az interjú során elmondta, hogy a lakók egy része nem képes megfizetni a betegségei kapcsán felmerülő ellátásokat, a számukra felírt szükséges gyógyszereket. A hozzá bejelentkezett, többnyire ritkán látott betegeknek a 300 forintos vizitdíj kifizetése is problémát jelentett. Tapasztalata szerint az itt élők nagy többsége elhanyagolja egészségét, betegségét nem kezeli időben, és a javasolt szűrővizsgálatokat sem végezteti el.

„A megelőzés fontos lenne, de az ő esetükben nagyon nehéz. Akkor tudnánk megelőzni a betegségeket, ha jelentkeznének az orvosnál. Az lenne a legjobb, ha kijárna valaki, vagy én, vagy más, megbízott kolléga, és állandóan foglalkozni kellene velük, nézni az állapotukat, mert ők nem nagyon jönnek be a rendelőbe. Ez lenne a realisabb megoldás, de – sajnos – idő sincs erre.” (Részlet a háziorvossal készült interjúból, Kakuk Benigna, 2007)

Ezt az attitűdöt látszik alátámasztani az egyik lakó magatartása is.

„Csak akkor megyek orvoshoz, ha már nagyon muszáj. Most a télen, amikor 2 hétig influenzásan jártam dolgozni, és már annyira belázasodtam, hogy mindenképpen el kellett mennem, de addigra már tüdőgyulladásom is volt.” (Részlet a Házgyári út 1-ben élő 40 éves férfival, Kakuk Benigna, 2007)

A lakók egészségi állapotáról kevés megbízható információ áll rendelkezésünkre. A „van-e valamilyen állandó betegsége/betegség a családban, háztartásban?” kérdésre 40 személyről (a háztartásokban élők csaknem 30 százaléka) nyilatkozták, hogy igen.

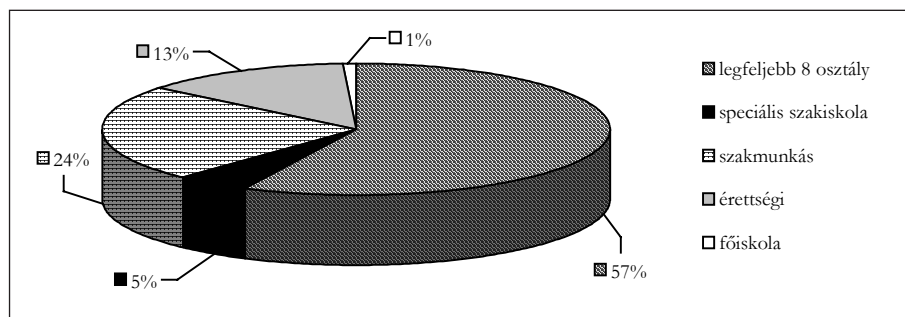
A megnevezett betegségek sokfélék: leggyakoribbak a keringési rendszer betegségei (11 fő) és a légzőszervi megbetegedések (6 fő). Négyen mozgássérültek, közülük egy személy kerekesszékhez kötött. A lift hónapok óta nem működik a házban, ez a férfi évek óta nem mozdult ki a lakásból. Hárman cukorbetegséggel, hárman idegi eredetű betegséggel küszködnek. Két személy rendszeres vese-dialízisre szorul. A többi megnevezett betegség – súlyos látászavar, nagyothallás, májzsugor, aranyér, tüdődaganat, végbéldaganat stb. – egy-két említéssel szerepelnek. A beteg személyek életkor szerinti megoszlását tekintve megállapíthatjuk, hogy csupán egy személy 19–30 év közötti, a többiek valamennyien idősebbek.

Harminc év felett az életkor emelkedésével növekedett a betegek aránya. A 31–40 év közöttiek egynegyede, a 41–50 év közöttiek fele, a 61–70 év közöttiek 90 százaléka, a 70 év felettiak pedig mindannyian valamilyen tartós betegségben szenvednek.

Iskolai végzettség, foglalkoztatottság

Az általunk felmért 134 személy egyötöde (28 fő) még gyermek- és ifjúkorú, 18 év alatti. A felnőtt korúak közül egy személy főiskolára jár. A fennmaradó 105 fő legmagasabb iskolai végzettség szerinti megoszlását mutatja az alábbi ábra.

2. ábra A felnőtt korú lakók iskolai végzettsége

Láthatjuk, hogy az alacsony iskolai végzettségűek aránya igen magas. Legfeljebb 8 osztállyal rendelkezik a megkérdezettek több mint fele (57%). Az általános iskolát sem végezte el nyolc személy. Speciális szakiskolai végzettsége öt embernek van, szakmát pedig a megkérdezettek csaknem egynegyede (25 fő) szerzett. Az érettségizettek aránya 13% (14 fő). A kérdőíves megkérdezés során mindössze egy főiskolai végzettségű lakóval talákoztunk.¹⁵

A férfiak jóval iskolázottabbak, mint a nők. Érettségivel rendelkezik a férfiak megközelítőleg egyötöde, míg a nőknek csupán a 8,6 százaléka. Szakmával a férfiak kétszer nagyobb arányban rendelkeznek, mint a nők. A legfeljebb általános iskolát végzettek között a „gyengébbik nem” szerepel a férfiakhoz képest csaknem dupla arányban.

1. táblázat A legmagasabb iskolai végzettség alakulása korcsoportok szerint

Végzettség	19–30	31–40	41–50	51–60	61–70	70 felett	Összesen
Nem járt iskolába	–	–	1	1	1	–	3
5 osztálynál kevesebb	–	2	–	–	–	–	2
5–8 osztály	10	12	11	12	7	3	55
Szakiskola (2 éves)	3	2	–	–	–	–	5
Szakmunkásképző	4	1	8	9	2	1	25
Középiskola	6	2	4	2	–	–	14
Főiskola	–	–	–	1	–	–	1
Összesen	23	19	24	25	10	4	105

Az iskolai végzettség korcsoportonkénti megoszlását tekintve általában minden korcsoportra jellemző, hogy nem rendelkezik szakmával a megkérdezettek körülbelül fele.

A veszprémi lakosság adataihoz viszonyítva nagy a különbség, Veszprémben az érettségizettek aránya 43 százalék, továbbá az egyetemi, főiskolai oklevéllel rendelkezők száma is jóval magasabb, mint a Házgyári úton

¹⁵ Adatfeldolgozásunk a kérdőívek alapján készült.

MAGYAR VALÓSÁG

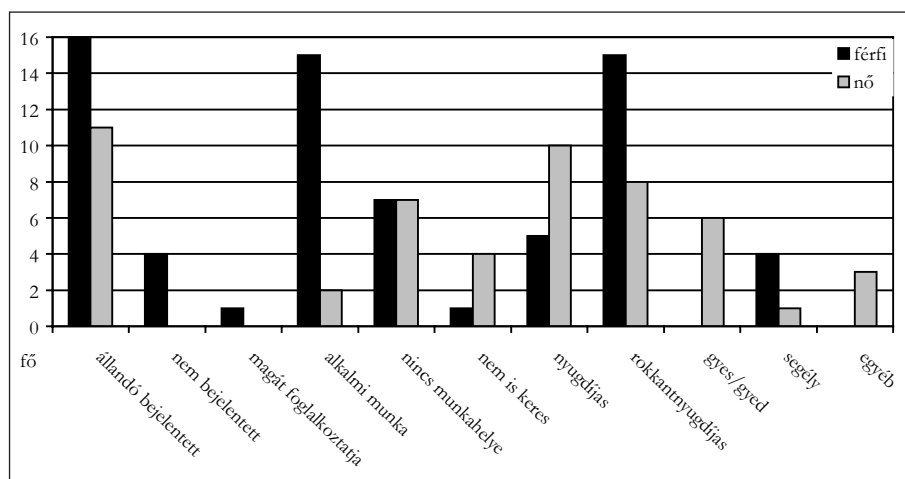
(15 versus 1 százalék). Másfelől a veszprémi lakosság körében lényegesen kisebb az alacsony iskolai végzettségűek aránya.¹⁶

2. táblázat A lakók foglalkoztatottsági megoszlása nem szerint

Foglalkoztatottság	Férfi		Nő		Összesen	
	fő	%	Fő	%	fő	%
Állandó, bejelentett munkahellyel rendelkezik	16	30,1	11	23,9	27	27,2
Állandó, de nem bejelentett munkahellyel rendelkezik	4	7,5	–	–	4	4,0
Saját magát foglalkoztatja	1	1,8	–	–	1	1,0
Alkalmi munkát vállal	15	28,3	2	4,3	17	17,1
Nincs munkája, pedig szeretne dolgozni	7	13,2	7	15,2	14	14,1
Nincs munkája és nem is keres	1	1,8	4	8,6	5	5,0
Öregségi nyugdíjas	5	9,4	10	21,7	15	15,1
Rokkantnyugdíjas	15	28,3	8	17,3	23	23,2
Gyes/gyed	–	–	6	13,0	6	6,5
Szociális segélyeken él és közmunkát vállal	4	7,5	1	2,1	5	5,0
Újságot árul (Flaszter/ Fedél nélkül)	–	–	2		2	2,0
Guberál	–	–	1		1	1,0

(Esetenként több választ is megjelöltek.)

3. ábra A férfiak és a nők foglalkoztatottságának különbsége

¹⁶ A Veszprémi lakosság iskolázottsági adatait a Népszámlálás 2001. Veszprém megyei adatok 2. kötetéből vettük. Noha ezek az adatok már változhattak az évek során, de a nagyságrendeket tekintve használhatónak tekinthetjük.

A felnőtt korúak foglalkoztatottsági mutatói kedvezőtlenek. Az állandó bejelentett munkahellyel rendelkezők aránya alacsony (27,2%). A férfiak közül sokan alkalmi munkából élnek (28,3%) és néhányan állandó, de be nem jelentett munkahelyen dolgoznak. (7,5%). Őket többnyire az építőiparban, segédmunkásként foglalkoztatják.

A nők munkavállalása minden területen sokkal kedvezőtlenebb. Állandó munkahellyel 23,9 százalékuk rendelkezik, alkalmi munkát mindössze 17 százalékuk vállal. Ennek ellenére többen voltak a nők között, akik egyáltalán nem is kerestek állást (8,6%). A munkától való távolmaradás gyakoribb oka, hogy gyesen/gyeden maradnak otthon (hét kisgyermekes édesanya közül 6 fő).

A foglalkoztatottsági mutatókat tovább rontja, hogy nagyon sokan – a felmért populáció több mint egyötöde – rokkantnyugdíjasok.

A rokkantnyugdíjasok többsége az egyszemélyes, illetve az élettársi-házastársi kapcsolatban élők közül került ki. A közel egynegyed résznyi (23 fő) rokkantnyugdíjas közül csupán hat él a gyermekeivel – ezen belül három a kisgyermekekkel – közös háztartásban.

Összehasonlítva foglalkozási adatainkat a veszprémi teljes népesség adataival, a következő lényeges eltéréseket regisztrálhatjuk: A Házgyári úton lakók között jelentősen magasabb a munkanélküliek aránya (19%, versus 3%), s a foglalkoztatottaké alacsonyabb. Nem túl magas a feketén alkalmazottak aránya (4%). A városi teljes népességben alacsony a rokkantsági nyugdíjas és járadékos (2,6%), a vizsgált populációban ennek többszöröse (17,2%).

A háztartások jövedelmi helyzete, tartozásai

A fennálló tartozások okainak megismerése céljából szerettünk volna minél több háztartás jövedelmi helyzetébe, illetve fogyasztási szokásaiba betekintést nyerni. A megkérdezett háztartások többsége (97%) vállalkozott arra, hogy válaszol ezzel kapcsolatos kérdéseinkre, de nem tudjuk pontosan, hogy a tőlük kapott információ mennyiben felel meg a valóságnak.

A háztartások egy főre eső havi nettó jövedelme meglehetősen szórt. A legalacsonyabb egy főre eső jövedelemről (10 000 Ft alatt) egy négytagú család és egy háromtagú, barátokból álló háztartás számolt be, míg a legjobban kereső személy (120 000 Ft) egyedül él egy háztartásban. 17 háztartásban (28%) az egy főre eső nettó jövedelem 30 000 Ft alatti összeg. A legtöbb háztartásban, a megkérdezettek csaknem felénél 30–50 000 Ft. Az 50 000 Ft feletti egy főre eső jövedelmek mindegyike az egyszemélyes háztartások körében található.

Összességében megállapítható, hogy a háztartások nagy többsége igen alacsony jövedelemből kénytelen megélni.

A „Van-e az Önök háztartásának közüzemi tartozása?” kérdésünkre a megkérdezettek körülbelül kétharmada (43 fő) a „nincs” , megközelítőleg egyharmada (17 háztartás) a „van” választ adta. (Nem válaszolt egy személy.) A 17 háztartás (28%) bevallott tartozása összesen 2 716 100 Ft. A ház közös képviselője ennél jóval nagyobb mértékűnek tartja az eladó-

sodottak arányát. Szerinte a lakók több mint háromnegyede halmozott fel kisebb-nagyobb adósságot.

Az egy főre eső nettó jövedelem nagysága és a háztartásra jutó tartozások nagysága közötti összefüggést vizsgálva nem rajzolódik ki egyértelműen, hogy az alacsonyabb jövedelmű háztartások magasabb adósságokat halmozának fel. Igaz ugyan, hogy a három legalacsonyabb egy főre eső jövedelmű háztartás tartozása igen magas (200 000 Ft és feletti összeg), de a magasabb jövedelmű háztartásokban is talákoztunk hasonlóan nagy mértékű tartozással, a legmagasabb bevallott tartozás pedig szintén nem a legalacsonyabb jövedelmű háztartások körében található.

A tartozások mértéke és az egyes háztartástípusok (egyszemélyes, kétszemélyes stb.) között nem találtunk említésre méltó összefüggést.

A fennálló tartozások leggyakrabban a közös költséget érintik. Úgy tűnik, hogy ez az a fizetési kötelezettség, amelyet a legkönnyebben elmulasztanak befizetni a válaszadók. Ennek több oka is lehet. Egyrészt a közös költség fizetésének elmulasztása nem jár olyan drasztikus következményekkel, mint pl. az áramszolgáltatás vagy a víz megvonása, másrészt a fennálló körülmények között (rongálás, a ház folyamatos fizetőképtelensége) a közös költség fizetésének nincs a lakók számára látványos eredménye. A bevallott tartozások legnagyobb arányát mégsem a közös költségek (32, 6%), hanem (44,1 százalékban) két személy által pénzügyintézetektől felvett és aztán nem fizetett hitelek alkotják. A vízszolgáltató üzemnek fennálló tartozás 13,6 százalékot, a villanyt szolgáltató intézménynek való pedig 3,1 százalékot tesz ki. Magánszemélynek fennálló tartozásról egyetlen lakó sem számolt be.

A „Mi az oka annak, hogy tartozásaikat nem tudták fizetni?” kérdésünkre adott válaszaikban tizenegyen elmondták, hogy munkanélküliségük, alacsony jövedelmük vagy az ahhoz képest magas költségeik miatt nem tudták miből kifizetni a fent említett költségeket:

„A pénzhiány miatt.” „Nincs miből fizetni.” „Nincs munkám. Nincs miből fizetni.” „Munkanélküliség.”

„Munka nélkül voltam. Csak a legszükségesebbeket tudtam fizetni.” „A munka hiánya miatt. Az élettársamat is én tartom el. Kevesebbet kell beosztanunk.”

„Betegségem miatt gyógyszerekre van szükségem, e mellett családi jellegű problémáim is gyakran előfordulnak.” „Sokba kerülnek a gyógyszerek.”

„Most nem tudok albérletet fizetni, mert 8000 forintra lenne szükségem, hogy bekössék a villanyt, és a vizet is be kellene köttetni.”

Hat másik személy az alábbi okokra hivatkozva nem tudta törleszteni adósságát:

„Tudnám fizetni, de nincs értelme, mert nem látom, hogy csinálnának a házért valamit.” „Mivel nincs fűtés, ezért nem fizetek.” „Lenne rá pénzem, de lusta vagyok befizetni.” „Karácsonykor túl sokat adtam a gyermekeimnek. Kommunális adót saját elhatározásomból nem fizetek. Nem érdemli meg a város. Mindig gondom volt a pénzem beosztásával.” „Korábbi élettárs elitta az árát.” „Megbüntettek, ezért nem tudtam fizetni.”

A „Látnak-e lehetőséget arra, hogy a közeljövőben rendezzék a tartozást?” kérdésünkre – egy kivételével – ritkán kaptunk egyértelmű „igen” vagy „nem” választ. Egy fő „semmilyen esélyt” sem lát erre, míg a többiek

inkább a számla kiegyenlítése iránti szándékukat jelezték válaszaikban. Voltak, akik a munkától, azaz a jövedelemhez jutástól, mások pedig az időtényezőztől tették függővé a tartozások kiegyenlítését:

„Igyekszem kifizetni, amint pénzhez jutok.” „Minden számlát igyekszem kielégíteni.” „Kicsit késve, de tudom fizetni.” „Utólag mindig be tudom fizetni.” „Ha a pártfogó (?) eltekintene kéthavi albérlési díjtól... akkor be tudnám fizetni a vizet és a villanyt.” „Negyedéven belül talán sikerül rendezni a közös költséget.”

„Tavasszal mindent be tudok majd fizetni.” „Néhány hónap és lejár.” „Csúszom egy hónapot.” „Részletekben biztosan vissza tudom fizetni.”

„Egyezséget kötöttem a vízművel, amennyiben nem fizetek, elárverezhetik a lakást.” „Ha találnék munkahelyet, akkor ki tudnám fizetni.” „Az élettársam talált munkahelyet. Most már fogunk fizetni.”

Fogyasztási szokások

A lakók fogyasztási szokásait vizsgálva azt tapasztaltuk, hogy a kiadási tételeik között a legnagyobb költséget az élelmiszer megvásárlása és a lakhatással kapcsolatos kiadások jelentik a számukra.

Az élelmiszer és a lakhatási kiadások után a leggyakrabban szereplő kiadás a tisztálkodási, illetve háztartási szerek megvásárlása. A többség jövedelmük legfeljebb 10 százalékát, sokan (21 háztartás) még 5 százalékát sem költik, a megkérdezettek körülbelül egyötöde pedig egyáltalán nem költ erre a célra.

A megkérdezett háztartások több mint fele (60 százaléka) rendszeresen költ cigarettára. Közülük néhányan a jövedelmük 2–5 százalékát (11 háztartás), a legtöbb 10–20 százalékát (21 háztartás) és öt háztartás még ennél is többet, a jövedelmének 30 százalékát.

Közlekedésre szintén a háztartások több mint fele költ rendszeresen, leginkább csak a jövedelmük 3–5 százalékát.

Ruhát már csupán a háztartások egyharmada vásárol rendszeresen. Közülük egy fő a jövedelmének 35 százalékát, 11 háztartás 10–15 százalékát, csaknem ennyien pedig ennél is kevesebbet költenek ruhaneműre havonta.

Válaszaik alapján szeszésitalra csupán 14 háztartás (22%) költ, de közülük is fele legfeljebb a jövedelmük 1–5 százalékát, másik fele pedig 10–20 százalékát (ketten ennél is többet).

Nyolc háztartás a jövedelmének 10–25 százalékából fedezi a pénzügyi zűrtől felvett kölcsön törlesztését.

Gyógyszerre általában jövedelmük 8–12 százalékát költik. A kiadási tételek között gyermektartás fizetését csupán három szülő jelölte. A jövedelmük 3–20 százalékának megtakarítására négy háztartásnak van lehetősége.

A tartozást elismerő háztartások, illetve a „nincs tartozásuk”-at megjelölő háztartások fogyasztási szokásai nem mutatnak lényeges eltérést.

Mit gondolnak a lakók arról, hogy miért került ilyen helyzetbe a ház?

A megkérdezettek szinte valamennyien (59 fő) a felelőtlen lakótársakat (is) okolják a helyzet kialakulásáért, „mert nem fizetnek” és „italozó életformát folytatnak”. Egyharmaduk a város vezetőit vonná felelősségre,

részben, „mert ide költöztették a cigányokat”, részben, mert nem kezdeményeznek megoldást. Tizenkilencen a közös képviselőt (közel egyharmad rész), egy személy a szüleit, egy a testvéreit, egy másik pedig saját magát hibáztatja.

Figyelemre méltó és a lakók konfliktusaira nagyon jellemző adat, hogy a megkérdezettek csaknem egyharmada (18 személy) a „lumpen elemek”, illetve a „cigányok betelepítését” nehezményezi válaszaiban.

Kitől és milyen segítséget várnak?

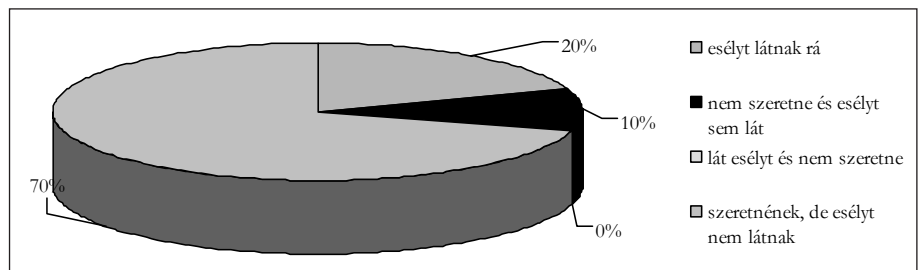
Az „Ajánlottak-e fel segítséget a számukra?” kérdés megválaszolásakor mindössze nyolc háztartás (13 %) jelezte, hogy kapott segítséget. A személyüknek szóló segítség közül öten a családsegítő szolgáltatásait, a háznak nyújtott segítség példaként pedig hárman az önkormányzat felajánlását (miszerint a háznak a tartozás törlesztésére „minden befizetett egy forintja mellé hozzátesz az önkormányzat egy további forintot, de maximum összesen 2,5 millió forintot”) említették. Ezt a felajánlást egyébként a háztartások fele irreálisnak tartotta, mondván, hogy a lakók úgyszemint tudják előteremteni ezt az összeget.

A legtöbben (45,9 százalékuk) az önkormányzattól, két személy a „miniszterelnöktől”, egy pedig a cigány kisebbségi önkormányzattól várna a megoldást. A megkérdezettek egyhatoda (10 háztartás) nem is reménykedik segítségben.

Megkérdeztük, „ők mit javasolnának” a ház problémáinak enyhítésére, illetve megszüntetésére. A válaszadó 44 személy közül tizenöt fő a nem fizetők kilakoltatását javasolja. Heten úgy gondolják, hogy az önkormányzat „ajánljon fel másik lakást a rezsit rendszeresen fizetőknek”, hat fő pedig a lakások felvásárlását várja az önkormányzattól. Válaszaikban hatan a kétségbeesésüknek és „a helyzet reménytelenségének” adtak hangot, pl. „el innen!”, „fel kell robbantani az egészet”.

Szeretnének-e elköltözni illetve látnak-e esélyt arra, hogy elköltözzenek? A válaszolók több mint kétharmada (43 fő) a „szeretnének elköltözni, de nem látnak rá esélyt” választ jelölte meg. Tizenketten (egyötöd rész) „szeretnének elköltözni és esélyt is látnak rá”. Közülük néhányan valamilyen örökségre várnak, mások a lakás eladásában illetve munkalehetőségben (így hitelképességben vagy új albérletben) reménykednek. Hat személy „nem szeretne és nem is lát esélyt” arra, hogy változtasson a lakáshelyzetén, és egy sem akadt a megkérdezettek közül olyan, aki „bár volna esélye, mégsem változtatna”.

4. ábra Szeretnék-e, és látnak-e esélyt arra, hogy elköltözzenek?

A társasházban élők gondjai, problémái

A Házgyári út 1. szám alatt élők problémái igen sokrétűek és összetettek. A szociális szükségleteiket (jövedelem, munka, lakhatás, testi, lelki egészség stb.) tekintve tapasztalatainkat a következőképpen összegezhetjük:

- iskolázottságuk és foglalkoztatottságuk alacsony;
- nem rendelkeznek elegendő jövedelemmel szükségleteik kielégítésre, finanszírozására (lakásrezsijük fizetésére) és előfordul, hogy olyan kiadások nyernek prioritást, mint pl. az alkohol, dohányzás egyéb kötelezettségeikkel szemben;
- néhányan illegális úton jutnak jövedelemhez (bűnözés);
- lakókörülményeiket tekintve sokan élnek kis alapterületen;
- a lakások komfortfokozata alacsony;
- a lakókörülmények közegészségügyi és balesetvédelmi szempontból veszélyesek;
- a lakóknak testi és lelki egészségük megőrzésére kevesebb lehetőségük van, mint a normális, átlagos körülmények között élő lakosoknak. Ha megbetegszenek, kezelésüket sokan nem tudják finanszírozni;
- sokan vannak közöttük alkoholisták, szenvedélybetegek;
- a körülmények és a különböző szubkultúrák ütközése miatt mindennaposak a konfliktusok, az agresszív megnyilvánulások;
- az itt élők több szempontból ki vannak rekesztve a város életéből, egyrészt mert a toronyház a város periferiáján, azon belül is ipari területen épült, másrészt a Házgyári úton élés stigmatizál, nehezíti a munkavállalást is;
- ilyen körülmények között különösen nehéz az idősek és gyermekek helyzete;
- éjszakánként hajléktalanok húzzák meg magukat a lépcsőházban.

Helyzetjelentés 2007 novemberében

Kérdésünkre, hogy „Lesz-e fűtés a télen?” a ház közös képviselőjétől a „bizonytalan” választ kaptuk. Elmondta, hogy 2006/2007 telén egyáltalán nem volt fűtésük, mivel a radiátorokat ellopták, a fűtésrendszerük üzemképtelenné vált. Azóta sikerült a fűtéshez szükséges technológiát pótolni, ám nem találnak olyan kivitelezőt, aki a bekötési munkákat elvégezné. Több fűtésszerelővel is felvették a kapcsolatot, de a munka kivitelezését végül senki sem vállalta. „A fűtésszerelők pár nap alatt felméri a körülményeket, de – ezt ugyan nem mondják ki – a lakók rongálását látva, nem merik vállalni a kockázatot. Félnek, hogy az elkészült rendszert valaki megrongálja, baj történik, és végül a kivitelezőket teszik felelőssé.” (Részlet a Tóth Lászlóval készült interjúból, Albert – Kalocsai, 2008.) Pedig az újonnan kialakított fűtésrendszer már lehetővé tenné, hogy különbséget tegyenek a szolgáltatást fizetők és nem fizetők között. A kb. 140 lakott lakásból, körülbelül negyven áll készen arra, hogy elvégezzék a bekötést, ugyanakkor még ha sikerülne is beindítani a fűtést, csupán 30 háztartásnál működne, mivel a többiek a „bekötés óta nem fizettek”. „Az a gond, hogy van, akiknek semmijük sincs már, se villanyuk, se vizük, és lopják. A vezetékeket megbontják. Legutóbb egy egész napig nem volt áram két

szinten, mire rájöttek, hogy melyik megbontott vezeték okozza a problémát”. (Részlet a Tóth Lászlóval készült interjúból, 2008.)

A lakóbizottsági elnök szerint a háznak legtöbb gondot okozó három család elköltözött ugyan, de folyamatosan visszajárnak és kárt csinálnak. Problémát okoz a felgyülemlett hulladék is, melynek elszállítására és a konténerekre megközelítőleg százezer forintot költöttek az elmúlt hónapokban. A nyílászárók rosszak, a villamoshálózat gerincvezetékét ki kellene cserélni, a lakásokon belüli villamoshálózat „katasztrofális” állapotban van. A vízvezeték nem esztétikus, de működik.

A szemétszállítás, a vízdíj, a takarítónő, a közös képviselő kifizetése a Honvédség által birtokolt lakások után fizetett közös költségből biztosított ugyan, de a háznak még mindig tetemes a tartozása (összesen kb. 25 millió forint).

Az időközben Veszprémben is beindult adósságkezelési szolgáltatás a Házgyári úton eladósodott egyének és családok többségének nem nyújthat megoldást, mivel a programban való sikeres részvétel feltételeinek – előírt minimális jövedelem, illetve a tanácsadókkal való együttműködési készség – a legtöbben nem tudnak vagy nem akarnak megfelelni. (A veszprémi Családsegítő és Ifjúsági szolgálat adósságkezeléssel foglalkozó munkatársának közlése.)

Összegzés és a beavatkozás, a változtatás lehetséges irányai

Feladatunk elsősorban az volt, hogy megismerjük a Házgyári út 1-ben lakók társadalmi, szociális helyzetét. Ehhez természetesen meg kellett ismerni az előzményeket is, a korábbi lakáshelyzetet, a lakók beköltözési indítékait, azokat a kényszerítő körülményeket, amelyeknek akarva, akaratlanul engedelmeskedtek. Hipotézisünk, mely szerint az évek során egy gettósodási folyamat zajlott le, igazolódott. A negatív folyamatok kialakulását segítette az egész ház rendezetlen állapota, az épület megfelelő átalakítás híján tömeges lakhatásra alkalmatlan volta, a lakásegységek kommunális szolgáltatás szerinti (fűtés, vízellátás, WC) kényszerű összekapcsoltsága. A gettósodást felgyorsította a veszprémi városrekonstrukció, amikor is egy slumosodott rész szegény, cigány lakosságának egy része beáramlott a Házgyári út 1-be. Ettől kezdve a szegénység alapú gettósodás etnikai jellegűvé is vált, sokasodtak a lakóházon belüli konfliktusok a romák és nem romák között. A ház fizikai állagának gyors leromlásáért a nem roma lakók többsége a cigányokat teszi felelőssé. És közvetve a városvezetést is, amely nem akadályozta meg, sőt, elősegítette, hogy a romák egy épületben tömörüljenek.

A gettósodás sok szimptomáját sikerült megismerni és leírni. Ha a gettósodás egyes szimptomáit külön tekintjük, az adatok és interjúk alapján mind az öt, korábban feltételezett esetben megállapíthatjuk, hogy jelentős az eltérés Veszprém teljes lakossága és a Házgyári út 1-ben élők között. Feladatunk itt véget is érhetne. Azonban megkíséreljük a megszerzett tapasztalatok alapján felvázolni azt a két alternatívát, amelyek „kiútnak”, lehetséges „megoldásnak” látszanak.

„A” változat (radikális út)

Abból indulunk ki, hogy itt, ennél a változatnál a változtatás radikális, célja a gettó felszámolása. Egy vállalkozó vagy az önkormányzat megvásárolja az ingatlant és a tulajdonos családokat elhelyezik önkormányzati bérlakásokban, lehetőleg szétszórta a város területén.

E döntés mellett a következő érvek szólnak. Ez a ház így, ebben a formában alkalmatlan arra, hogy elfogadható lakások működjének benne. Jelenleg az elemi szükségletek kielégítésének sincsenek meg a feltételei (egyedi fűtés, vízöblítéses WC-használat, tisztálkodási lehetőség). Egy alaposabb, lakóbarát hatósági vizsgálat könnyen bizonyíthatná, hogy a „lakások” többsége nem felel meg a lakással szemben támasztott alapvető kritériumoknak. Az ÁNTSZ a higiéniai viszonyok ismeretében a fennálló folyamatos járványveszély miatt megtilthatná, hogy ilyen körülmények között, másokat is veszélyeztető módon használják a lakásokat. A városi tisztiorvosi szolgálat már korábban is megfogalmazta a mi vizsgálatunk eredményeként is szükséges változtatásokat, amelyeket azonban azóta sem hajtottak végre. Például ilyen a vízöblítéses WC-k üzemeltetése, a folyamatos vízellátás biztosítása stb. Elfogadhatatlan, hogy a lakások egy része nem fűthető, a falak penészesek, vizesek, a lakók – köztük gyermekek, idősek és betegek – folyamatosan fáznak. Egyedi, olcsó fűtési mód ebben az épületben nem megvalósítható. A lakók kétségbeesett próbálkozásai életveszélyesek (gázpalackok, rezsó, és más elektromos eszköz használata). A költséges villanyfűtést a jelenlegi hálózat nem bírja el, egyszer már volt is elektromos tüzeset. A házban általános a félelem az agresszív lakóktól, a megkérdozettek többsége menekülne a jelenlegi lakásából. Valószínűleg igaz a feltételezés: a házban időzített bomba ketyeg, és ez tragédiához vezethet.

Az „A” változat mellett szól az is, hogy a szakirodalomban a „gettócsinosság” inkább konzerválást és nem hatékony megoldást jelent.¹⁷

Mi szól ellene?

Az egyik érv a megvásárlás, felszámolás ellen – amit feltehetőleg nemcsak a lakosság jelentős része, hanem vélhetően pártállástól függetlenül a várost vezető politikusi gárda is képvisel –, hogy a ház magántulajdonú, az önkormányzatnak nincs vele semmiféle kötelezettsége, és különben is precedenst teremtene arra, hogy mások, másutt a város területén ugyanezt kérjék. Konfliktus forrása lehet a „Pokoli torony”-ból érkező, stigmatizált új szomszéd beköltözése, akit „megkapnának”, akitől idegenkednek, elsősorban persze az előítéletes lakosok.

Ki kellene számítani a radikális megoldás gazdasági, társadalmi költségeit, és megvitatni az önkormányzatban.

¹⁷ Ez a kérdés legerőteljesebben a budapesti „Dzsumbuj” tervezett felújításával kapcsolatban merült fel. A kerület önkormányzati vezetői szerették volna felújítani a telep épületeit, de a kibontakozó tiltakozás hatására elálltak tervüktől. A legélesebb kritikát Ambrus Péter és Ladányi János fogalmazták meg a Népszabadság c. napilapban.

„B” változat (fokozatos változtatás)

Ebben az esetben a változtatás nem radikális, hanem fokozatos lenne. Az még „beférhet”, hogy néhány, nagy adósságot felhalmozó lakó lakását elérverezzék. Ezeknek a családoknak az elhelyezése, szociális problémáik kezelése kisebb költséggel járna. Ehhez csupán néhány önkormányzati lakást kellene biztosítani, de a többség a régi ingatlanában maradna.

Ebben a változatban azt kéne célul kitűzni, hogy folyamatos társadalmi segítséggel oldjuk a kialakult feszültséget, a gyengékben a szinte általánossá vált félelmet. Kezeljük, csökkentjük a roma-többségi ellentétet, javítjuk a rossz szomszédsági kapcsolatokat, kitartóan segítsük a családokat napi gondjaikban. Meg kellene próbálni munkát biztosítani a dolgozni még tudóknak és akaróknak, célzott programokkal támogatni az iskolás gyerekek tanulását stb. Ehhez mindenképp előtte egy átfogó stratégiai tervet kellene készíteni és a feladatokat folyamatosan végrehajtani.

Felmerül annak kérdése is, hogy a deviáns viselkedést, elsősorban az alkoholizmust és a drogfogyasztást hogyan lehetne visszaszorítani egy olyan közegben, ahol ez meglehetősen általános. A bűnözés megelőzéséhez szintén együttműködésre lenne szükség, amelyben a rendőrség csak az egyik szereplő lenne. Kérdés, hogy ehhez van-e elégséges eszköz, pénz, akarat. Igényli, elviseli-e ezt a „célcsoport”, igénylik-e azok az emberek, akik ebben a rossz helyzetben vannak? Nem tekintik-e felesleges tehernek, a privát szférájukba való, illetéktelen beavatkozásnak? Kétségtelen, hogy a város több olyan intézménnyel rendelkezik, amelynek hivatalból kellene segítenie: a családsegítő, a gyermekjóléti és ifjúsági szolgálat, a munkaügyi központ, a művelődési házak, könyvtárak, az egészségügy, a rendőrség, és még sorolhatnánk. Civil segítségre is számítani lehetne, hiszen vannak, akik altruista szándékkal bekapcsolódnának a munkába – jogászok, papok, orvosok, nyugdíjasok, diákok stb.

Valóban meg kellene és meg lehetne próbálkozni ezzel az úttal is, hátha járható. Milyen nehézségek várhatóak? Ez egy olyan feladat, ami teljesen új, amiben nincs tapasztalatunk. Ez már nem prevenció lenne, hanem „gyógyítás”, de mint tudjuk, ez már jóval nehezebben megvalósítható, mint a megelőzés lett volna.

Irodalom

- Albert József (2007): A veszprémi romák életkörülményei, társadalmi, szociális helyzete. In: A szegénység, az egészség és a társadalmi kirekesztettség. Szerk.: Szretykó György, Comenius Kft., Pécs, 206–231.
- Ambrus Péter – Ladányi János (2005): Kiút a Dzsumbujból. Népszabadság, október 18-i szám, 14.
- Ferge Zsuzsa (2000): A társadalom pereme és az emberi méltóság. *Esély*, 1. szám
- Jakab Diána (2005): Gettócsinosítás? <http://amarodrom.hu/archivum/2005/05/1.htm>
- Kecskés Éva (2005): Dzsumbujisták. Szociális Szakmai Szövetség, Budapest.
- Ladányi János (1991): A miskolci gettóügy. *Valóság*, 4. 45–54.
- Ladányi János (1992): A Középső – Józsefváros rehabilitációja. *Tér és társadalom*. 3–4. 55–74.
- Ladányi János (2005): A bulldózeres városrekonstrukciótól a szociális gettóig. *Mozgó Világ*, 12. 07.

Albert – Kalocsai: A „Pokoli torony” – gettósodás Veszprémben

- Ladányi János – Szelényi Iván (1997): Szuburbanizáció és gettósodás. Szociális, etnikai és térszerkezeti változások az ezredforduló Magyarországon és Budapestjén. *Kritika*, 7. szám, 4–12.
- Miklósi Gábor (2005): Borotvaélen – Gettórehabilitációs terv a Józsefvárosban. *Romnet*, 2005. december 7. <http://www.romnet.hu/hirek/hir0512072.htm/>
- Tódor János: Gettó-Magyarország. <http://www.forrasfolyoirat.hu/0402/todor.htm/>
- Vereczki Adrienn (2003): A vár alatti utcák rehabilitációja Veszprémben. *Comitatus*, XIII. évfolyam, 7–8. szám, 168–173.